

Tóbiás Krisztián

KICSI GYÍKOCSKÁK NAPOZNAK A LÖVÉSZÁROKBAN (1999–2001)

– részlet

„Mindenkinek megkísérli
hogy átbújjon a tú fokán
de egyik sem született tevének”
Kassák Lajos

„mindegy [...] akár itt Amerikában éhen, akár ott egy golyó által meghalni”
Kosztka Márton

Pista¹ bátyám terjáni² kötetét lapozgatom. Egyike a kevés könyvnek, amit magammal hoztam, gondosan ügyelve az utazótáska súlyára, méretére stb. Egy váltás nadrág, öt-hat felső, egy pulóver és 7–8 könyv. Ennyit hozhattam magammal a húsz évből. A könyvben, a telep vázlatrajzán nagyapám házát keresem. Csak azt sajnálom, hogy sosem voltam Terjánon, vagyis a hült helyén, a temető még álló keresztjei között, dédszüleim sírjánál. Alig 2–3 kilométerre van a várostól a román határ felé. Sosem mentem ki a haranglábhoz, hallgatni, hátha megkondul még valami szellemharang ott a szikes közepén és mintha ködből, párából, elősejlenek a házak, emberek, disznók. Szellemváros. Borostás emberárnyak hatalmas kaszával a kezükben előbukkannak, mennek a rétre, kutyák ugatnak, kong a harang. Középpütt csatorna, egyik és másik oldalán egy-egy sor ház. Ennyi az egész telep. Körülötte szántóföldek és nád. Anyám mesélte, mosóteknőben csónakázott a láposban, mint Katharine Hepburn a *Velence, nyár, szerelemben*, szél fújta a haját (košava), a nap sütött, a békák és a víz tükrén korszolyázó bogarak meg csak bámulták az idilli jelenetet és nem hittek a szemüknek. Mozaikszemükben beterítette a horizontot az idill. Ez is Terján. Az egyik sor házat Budának hívták, a másikat Pestnek. Középpütt meg Duna híján ott volt a szennyvízcsatorna. *Secko jedno*, csak kicsiben. Egymás között így voltak budaiak és pestiek a semmi közepén, a nádasban. Budai és pesti dzsentrik, egyformán, kenderzsákból

1 Cs. Simon István (Terján, 1942. október 19. – Csóka, 2007. április 26.) – költő, publicista.

2 Terján – honfoglalás kori délvidéki település. A török hódítás idején elnéptelenedett, majd a VIII. században, a Marczibányi birtokra érkező Szeged környéki földművesekkel telepítették be. Csóka mai lakóinak jelentős része Terjánról költözött be, miután a telepet felszámolták.

varrott gatyában, közös konyhás házakban, de fülig telve öntudattal. Az öntudat megmaradt még akkor is, amikor az ötvenes években mindenkit beköltöztettek a városba, a telepet meg földig rombolták. Ötvenhatban. Budapesten megindultak a tankok, Terjánon a bulldózerek. Einstein ezt kísérteties távolhatásnak nevezte. Összefonódó kvantumrészecskék fénysebességnél is gyorsabb információcseréje. De az öntudat. Öröklődik. Genetikailag kúszik generációból generációba, él és virul. Virágozik, mint pipacs. Talán ezért is lettünk egy kicsit outsiders a faluban³. Anyám Adára, a vajdasági kisiparosok Mekkájába, Rákosi szülővárosába ment férjhez. Pontosabban apám költözött Csókára és ez komoly problémát jelentett a lokálpatrióta közösségnek. Idegen test került a tiszta terjáni véráramba és sehogy sem akart kilöködni, hiába gyűltek köré fenyegetőleg, mint a fehérvérsejtek (leukociták) a helyi bandák, apám maradt. Nem számíthattam sosem a belterjes társadalom gyerekeinek kijáró előjogokra, de túléltek. Pista bátyámnak viszont én is mindig terjáni maradtam. Neki mindenki emigrációba kényszerült terjáni volt.⁴ Addig nincs baj, amíg nyílik a sóvirág és dalol a bölömbika. Elücsörögtünk egy pohár pálinka mellett a nappalijában, beszélgettünk, iszogattunk, verseket idéztünk, Kosztolányit szídtuk Ady miatt. Tudod Krisztofóros, mondta, a legszebb szerelmes verssor József Attilaé, „Bogár lépjen nyitott szemedre...”⁵, ezt nem lehet leírni másképp, csak ha szerelmes vagy. Ha nagyon szerelmes. Ennyire csak egy költő lehet szerelmes. Lehet, csak József Attila. Néha elkísértem egy-egy könyvbemutatójára, a beszélgetés után pálinka, nóta (egy legenda szerint, ha Simon Pista énekelni kezd, a román határőrök visszalőnek), majd mikor meghallottam a „Darumadár magasan száll...” első strófáját, szedelőzködni kezdtem. Mindig ezzel bontott asztalt. Az első strófával. Ez volt az utolsó pohárnak kijáró nóta, indultunk haza. Útközben meg mesélt, minden bokorról, dombról tudott egy történetet, amelyeknek bár kétes volt a valóságtartalmuk, de végül is neki köszönhetem, hogy a fejemben teljesen egybemosódott a valóság és az alföld nyers, kiszámíthatatlan mesevilága. Egy idő után már meg sem tudtam különböztetni a kettőt. Ma sem tudom. A Vujana-halom, II. Musztafa legszebb háremhölgyének sírja mellett robogott el az autóbusz a horgosirőszkei határ irányába. A másfél-két méter magas földkupac, ahová a legenda szerint a szultán a zentai csata után temette a lányt. A csata elvesztésekor sietve visszavonulni kényszerült és ezt akadályozta a háremhölgyek ruházatát szállító társzekerek sokasága. Ruházat és egyéb nélkül meg nem háremhölgy a háremhölgy, így Occam borotvája elvét alkalmazva⁶, sebtében kivégeztette mindet és már vágatott is el, Temesvár felé. Épp pakoltam az utazótáskámba, mikor apám behozta a szobába a *Hét Nap*⁷ legújabb számát, benne Pista bátyám gyászos cikke, nevet nem említve, mert a katonai behívója elől kényszerül külföldre, egy fiatal csókairól, aki a színművészeti akadémia hallgatója volt, költő stb. ...és Kanadába készül. A fenti paraméterekkel a tömeg, ami általában

3 Csóka népességét tekintve falu, de a kommunista hatalomátvétel után szükség volt egy regionális központra, ezért várossá nyilvánították.

4 Vö. a korábban felvázolt '56-os Budapest–Terján párhuzammal.

5 JÓZSEF Attila: *Magány*.

6 Ockham borotvája – filozófiai elv, amely szerint két, az adott jelenséget egyformán jól leíró magyarázat közül azt érdemes választani, amelyik az egyszerűbb.

7 Vajdasági közéleti hetilap.

rejtőzködni ad lehetőséget az ilyen névtelen riportalanyt megidéző cikkek írásakor, pontosan egy főre csökkent. Én meg olvastam az újságot és vártam, mikor kopognak az ajtón, hogy legyek szíves átvenni a behívómat még mielőtt meggondolatlanul átlép-ném a határt. Csak a miheztartás végett. De Pista bátyámnak fáj. És meg kellett írnia. Ki kellett tépnie mellkasából, mint az ingét, mikor a legszomorúbb terjáni nótákat énekelte a sötétedő bánáti tajgán. Én meg cipeltem a táskámban a könyvét, mindent, ami nekem jutott Terjából, keresztül az Óperenciáson.

